

Науковий вісник Львівського національного університету
ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького.

Серія: Економічні науки

Scientific Messenger of Lviv National University
of Veterinary Medicine and Biotechnologies.

Series: Economical Sciences

ISSN 2519–2701 print

<https://nvlvet.com.ua/index.php/economy>

doi: 10.32718/nvlvet-e10603

UDC 314.7:330.3:351.863

Migration factor in the economic security system: the concept of complementary impact

O. Mulska¹, M. Kunytska-Iliash², V. Mulyskiy³

¹State Institution «Marian Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine», Lviv, Ukraine

²Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv, Lviv, Ukraine

³Lviv University of Trade and Economics, Lviv, Ukraine

Article info

Received 08.08.2025

Received in revised form

08.09.2025

Accepted 09.09.2025

Mulska, O., Kunytska-Iliash, M., & Mulyskiy, V. (2025). Migration factor in the economic security system: the concept of complementary impact. Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies. Series: Economical Sciences, 27(106), 16–22. doi: 10.32718/nvlvet-e10603

¹State Institution «Marian Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine», Kozelnyska Str., 4, Lviv, 79026, Ukraine.
E-mail: olichka.mulska@gmail.com

²Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv, Pekarska Str., 50, Lviv, 79010, Ukraine.
E-mail: kunytskam@gmail.com

³Lviv University of Trade and Economics, Tugan-baranovskogo Str., 10, Lviv, 79005, Ukraine.

In the article, a conceptual and methodological approach to analyzing the relationship between migration processes and economic security under post-shock transformations is developed and tested. The application of systemic, semantic, and extended causal analysis has made it possible to construct an integrated analytical model of migration security that combines strategic (state-centered) and human-centered approaches. It is established that large-scale emigration and depopulation processes significantly weaken labor security, the intellectual and innovative potential of the country, and increase dependence on external financial flows. The positive effects of migration have been identified: remittances serve as a stabilizing factor for the balance of payments and support domestic consumer demand; return migration and the mobilization of the intellectual capital of the diaspora create prerequisites for the development of creative industries and high-tech entrepreneurship. The concept of 'flexicurity' of migration is scientifically substantiated, implying the transformation of migration security from a narrow institutional (state-centered) instrument into a flexible political and economic model integrated into development strategies. The study proves the necessity of shifting from migration risk management to the formation of a comprehensive policy aimed at minimizing demographic losses, stimulating the return of migrants, and attracting their financial and entrepreneurial resources. The practical significance of the results lies in the possibility of applying the proposed approach to improve state and regional migration security policies, develop programs for human capital recovery, and strengthen the socio-economic resilience of Ukraine in the post-war period.

Key words: security, migration processes, concept, risks, human capital, policy, socio-economic resilience, approaches, war, Ukraine.

Міграційний фактор у системі економічної безпеки: концепція комплементарного впливу

О. П. Мульська¹, М. В. Куницька-Іляш², В. Я. Мульський³

¹ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», м. Львів, Україна

²Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

³Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів, Україна

У статті розроблено та апробовано концептуально-методичний підхід до аналізу взаємозв'язку між міграційними процесами та економічною безпекою з врахуванням постшоккових трансформацій. Застосування системного, семантичного та розширеного причинно-наслідкового аналізу дало змогу сформувати цілісну аналітичну модель міграційної безпеки, що поєднує стратегічний (державоцентричний) та людиноцентричний підходи. Встановлено, що масштабна та динамічна еміграція призвела до суттєвого

послаблення кадрової безпеки, інтелектуального та інноваційного потенціалу країни, а також до зростання залежності місцевого економічного розвитку від зовнішніх фінансових потоків. Ідентифіковано позитивні ефекти міграції: грошові перекази відіграють роль стабілізаційного чинника платіжного балансу та підтримують внутрішній споживчий попит; рееміграція і мобілізація інтелектуального капіталу діаспори формують передумови для розвитку креативних індустрій та високотехнологічного підприємства. Науково обґрунтовано концепцію «флексік'юритизації» міграції, що передбачає трансформацію міграційної безпеки з вузькоінституційного (державоцентричного) інструмента у ґрунті політико-економічну модель, інтегровану у стратегії розвитку. Доведено необхідність переходу від управління міграційними ризиками до формування комплексної політики, що забезпечує мінімізацію демографічних втрат, стимулює повернення мігрантів і залучення їхніх фінансових та підприємницьких ресурсів. Практична значущість результатів полягає у можливості використання розробленого підходу для вдосконалення державної та регіональної політики у сфері міграційної безпеки, розроблення програм відновлення людського капіталу та зміцнення соціально-економічної резильєнтності України в поствоєнний період.

Ключові слова: безпека, міграційні процеси, концепція, ризики, людський капітал, політика, соціально-економічна резильєнтність, підходи, війна, Україна.

Вступ

Сучасний етап розвитку України позначений глибокими та багатоаспектними трансформаціями у соціально-економічній сфері, серед яких особливої ваги набуває проблема міграційної кризи. Повномасштабна війна РФ проти України, зростання внутрішньої та зовнішньої нестабільності, демографічні деформації, а також глобалізаційні процеси призводять до неконтрольованості та зростання динамічності міграційних потоків. Масштабування цих процесів становить потенційну загрозу національній безпеці загалом та економічній безпеці України зокрема, що посилює потребу в переосмисленні стратегічних векторів державної міграційної політики.

Міграційні процеси в умовах війни та соціально-економічної дестабілізації набувають складного, системного та контроверсійного характеру. З одного боку, вони актуалізують ризики втрати критично важливих складових національного ресурсного потенціалу, зокрема фінансових, інвестиційних, інтелектуальних, інноваційних та підприємницьких ресурсів. З іншого боку, виникають суттєві виклики для збереження стійкості соціально-економічної системи України (Mulska, 2022; Mulska, 2024). Загострення міграційної кризи та відсутність ефективних інструментів управління міграційними потоками призводять до масштабного відтоку трудових ресурсів, формування хронічного «кадрового дефіциту» в усіх секторах національної економіки та депопуляції окремих територій, що унеможливує реалізацію стратегій місцевого економічного розвитку через критичне послаблення інтелектуально-кадрового потенціалу регіонів.

Такі тенденції унеможливають відновлення національної економіки в постшоковий період, а також створюють структурні перешкоди для довгострокового економічного зростання (Mulska, 2022; Mulska et al., 2023). Відсутність системного, комплексного й науково обґрунтованого підходу до моніторингу міграційних процесів, а також до розроблення механізмів забезпечення міграційної безпеки суттєво знижує ефективність реалізації державної міграційної політики та поглиблює соціально-економічну вразливість України в умовах затяжної кризи.

Перспектива міграційно-економічної безпеки в наукових дослідженнях стала однією з ключових тем упродовж останніх трьох десятиліть. Якщо раніше міграцію розглядали переважно як соціально-економічний феномен, то нині вона набула визнача-

льного значення у контексті глобальних економічних, політичних і безпекових дискусій (Shen, 2023). Міжнародна міграція вийшла за межі традиційних гуманітарних, економічних, трудових і соціальних вимірів, трансформувавшись у фактор складних інтерактивних безпекових викликів як для країн-донорів і реципієнтів людських ресурсів, так і для громадських рухів і діаспор (Lupak et al., 2022).

Посилена увага до проблеми міграції як детермінанти безпеки безпосередньо пов'язана зі структурно-динамічними характеристиками міграційних процесів у XXI ст. За оцінками ООН, у 1990 році близько 150 млн осіб проживали за межами своїх країн походження, що становило приблизно 2 % від загальної чисельності населення світу (Mixed Migration Centre, 2022). Натомість у 2020 році кількість міжнародних мігрантів уже сягнула 280,6 млн осіб, причому чисельність вимушено переміщених осіб унаслідок військових конфліктів та інших кризових ситуацій з 2010 р. подвоїлася. Серед екзистенційних чинників масштабування міграційних процесів у світі домінують зміни клімату, демографічний бум у країнах із низьким рівнем економічного розвитку, війни та пандемії. Таким чином, міграційна безпека набула статусу одного з ключових аспектів сучасних політико-економічних нарративів.

Міграційні процеси мають суттєвий вплив на систему національної безпеки, що проявляється у: (1) формуванні національних пріоритетів у сфері безпеки країн-реципієнтів людських ресурсів і транзитних держав, зумовленому сприйняттям міграції як потенційної загрози стабільності, соціальній згуртованості та національній ідентичності; (2) ускладненні двосторонніх відносин між державами, що негативно позначається на стійкості їхніх соціально-економічних систем; (3) появі нових «учасників» міграційних процесів (зокрема біженців), чия безпека суттєво послаблюється та не забезпечується належним чином унаслідок вимушених переміщень.

Із кін. 1980-х – поч. 1990-х років активно ведуться академічні дискусії щодо ролі міграційного фактора в системі економічної безпеки держави та розроблення методів дослідження безпекових аспектів міграційних процесів у контексті глобалізації (Ticu, 2011; Varnalii et al., 2022). Міграційний вимір інтегрувався в дослідження, що охоплюють проблеми безпеки, екологічні детермінанти та питання ідентифікації міграційних потоків. Водночас спостерігається концептуальна трансформація безпеки – від державоцентричної па-

радикалізму (стратегічного підходу), що фокусується на захисті держави та її населення (Huysmans & Squire, 2009), до парадигми безпеки особи та соціуму, яка розглядає міграцію крізь призму людиноцентричного підходу.

Важливо відзначити, що потреба в безпеці виступає одним із ключових pull-факторів (факторів притягання), які мотивують населення обирати конкретну країну міграції. Натомість чинники невизначеності та загроз визнаються основними push-факторами (факторами виштовхування), що стимулюють еміграцію.

Згідно зі стратегічним підходом до аналізу взаємозв'язку між міграцією та безпекою, проблематика інтенсифікації міграційних процесів інтегрована в національні стратегії безпеки багатьох країн (Mixed Migration Centre, 2022; Vallet, 2023). Цей підхід акцентує увагу на впливі міграційних втрат і демографічних змін на національну безпеку (Libanova et al., 2022; Naporchuk, 2024; Tesliuk, 2024), розглядаючи міграцію від проблем біженців (Guild & Groenendijk, 2023; Kononov, 2023) до питань соціальної згуртованості, функціонування ринку праці та економічного зростання (Sarioglu, & Ogay, 2019; Vasylytsiv et al., 2024). Водночас він має обмеження, оскільки не враховує багатовимірну соціально-економічну природу міграції, звужуючи її розуміння до стратегічної взаємодії між державами та нехтуючи соціальними наслідками сек'юритизації міграції (Shen, 2023; Štefančík et al., 2023).

Підхід, орієнтований на безпеку особи-мігранта, ґрунтується на захисті індивідуальних прав і потреб, акцентуючи увагу на людині як ключовому суб'єкті безпеки, а не на державі. Він відходить від традиційного розуміння міграційної та економічної безпеки, охоплює проблематику біженців, шукачів притулку, торгівлі людьми (зокрема жінками та дітьми) та економічної експлуатації (Arif, 2020). Цей підхід тісно пов'язаний із правозахисною парадигмою, запропонованою як альтернатива державоцентричному баченню міграції, та акцентує увагу на проблемах вимушеної еміграції та нелегальної імміграції (Goldring & Landolt, 2009; Sitek, 2011).

Мета та завдання дослідження. Метою статті є обґрунтування концептуальних засад комплементарного впливу міграційного фактора на економічну безпеку та розроблення науково-прикладних підходів до ідентифікації міграційної безпеки. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі завдання: ідентифікувати загрози та ризики, пов'язані з впливом міграційних процесів на економічну безпеку територій; визначити потенційні можливості використання міграційного фактора як ресурсу соціально-економічної трансформації та розвитку; обґрунтувати концептуальну модель комплементарного впливу міграційних процесів на економічну безпеку.

Матеріал і методи досліджень

Для досягнення поставлених цілей у дослідженні застосовано комплекс сучасних наукових підходів, що дозволило сформувати цілісну теоретико-методичну та прикладну основу для концептуального аналізу

впливу міграційних процесів на економічну безпеку держави. Науково обґрунтовано концепт комплементарності міграційних процесів як дестабілізаційного фактора та потенціалу для соціально-економічного розвитку території.

Ідентифіковано ключові ризики та бар'єри, що загрожують економічній безпеці, зокрема відтік трудових ресурсів, депопуляцію територій, послаблення інтелектуально-кадрового потенціалу та підвищення залежності від зовнішніх грошових переказів. Водночас визначено можливості перетворення міграційних процесів на ресурс розвитку шляхом стимулювання повернення мігрантів, залучення їхніх фінансових та підприємницьких ресурсів, використання інтелектуального потенціалу діаспори.

У процесі дослідження застосовано системний та причинно-наслідковий аналіз для виокремлення основних детермінант міграційної безпеки. Бібліометричний і контент-аналізи, проведені на основі наукових джерел, дали змогу узагальнити кращі міжнародні практики управління міграційними процесами та адаптувати їх до сучасних реалій. Для побудови комплексного бачення комплементарного впливу міграційного фактора на економічну безпеку територій використано семантичний, системний та розширений причинно-наслідковий аналіз. Це дозволило обґрунтувати стратегічні підходи та інструменти державної й регіональної політики, спрямовані на мінімізацію міграційних ризиків і використання міграційного потенціалу як ключового чинника забезпечення економічної стійкості України.

Результати та їх обговорення

Проблема забезпечення міграційної безпеки в умовах сучасних глобалізаційних викликів і тривалої воєнної війни рф проти України набуває системного та багатовимірного характеру. Міграційні процеси водночас є джерелом загроз для соціально-економічної стабільності держави та потенційним ресурсом для її відновлення і розвитку. Така дуальність зумовлює необхідність перегляду традиційних підходів до розуміння міграційної безпеки, що історично базувалися переважно на парадигмі національної безпеки та розглядали міграцію як фактор ризику.

Натомість сучасні тенденції вимагають доповнення цього підходу гуманітарною складовою, орієнтованою на захист прав і свобод мігрантів, що дозволяє інтегрувати соціальні, економічні та безпекові виміри міграційної політики. Відсутність системної концепції, яка б поєднувала стратегічні та гуманітарні аспекти управління міграційними потоками, призводить до неефективності заходів державного регулювання, посилення міграційних ризиків і втрати можливостей використання міграційного фактора як ресурсу економічного відновлення. Відтак, підходи до розуміння міграційної безпеки (стратегічний і орієнтований на безпеку особи) розглядають міграцію у контексті двох вимог щодо безпеки – (1) фокус на національну безпеку, (2) захист прав людини. У межах двох підходів міграція сприймається або як загроза для безпеки, або як виклик для забезпечення безпеки мігранта. Примі-

тно, що мігранти, які вважаються «небажаними» або «незаконними» для країни-реципієнта, можуть бути політизовані та представлені як суб'єкти, що становлять небезпеку для соціальної стабільності та еконо-

мічного добробуту приймаючих країн (табл. 1). Натомість, біженців прийнято вважати вразливими групами населення, які потребують гуманітарного та ін. захисту.

Таблиця 1

Підходи до ідентифікації міграційної безпеки: концептуальне бачення та взаємозв'язок міграції і безпеки

Підходи	Вектор дії	Сутність	Прикладний зміст
Стратегічний підхід	Держава, регіон, територія	Безпека як стан, на який впливають міграційні процеси	Міграційна безпека – імплементована у стратегію національної безпеки
Підхід, орієнтований на особу	Особа, група, вразливі верстви населення	Безпека як цінність або стан, до якого прагнуть мігранти	Мігранти повинні бути захищені як «вразливі» учасники міграційного процесу

Джерело: систематизовано на основі даних (Bermejo, 2009; Goldring & Landolt, 2009; Huysmans & Squire, 2009; Libanova et al., 2022; Shen, 2023)

Такі підходи не є достатніми для розуміння комплексного взаємозв'язку між міграцією і безпекою, зокрема в контексті їх сприятливої взаємодії та впливу на соціально-економічний розвиток і стійкість країни. Зокрема, стратегічний підхід не пояснює процесів десек'юритизації, тобто включення міграційних питань до політики економічного розвитку, що дозволяє вирішувати проблеми, пов'язані з міграцією, без застосування антикризових заходів. Підходи, що розглядають зв'язок між міграцією і безпекою у контексті стратегічних досліджень і безпеки особи, не пояснюють усієї складності та багатомірності цього явища. Обидва підходи, фокусуючись на загрозах і небезпеках, не ідентифікують потенціал міграції і позитивний вплив на соціально-економічний розвиток країни донора людських ресурсів.

Задля формування новативно-адаптивного підходу до міграційної безпеки важливо визначити основні рівні зв'язку між міграцією і безпекою:

1. Міграційні процеси як джерело небезпеки для розвитку соціально-економічних систем.

2. Міграція як виклик для забезпечення безпеки особи.

3. Міграція як ресурс економічної безпеки країни.

Підхід, який визначає міграцію як джерело небезпеки для соціально-економічної системи, є одним із найбільш поширених у науковому дискурсі. Його можна трактувати як наслідок домінування державоцентричної парадигми безпеки, згідно з якою держава, забезпечуючи економічний розвиток, безпеку та захист своїх громадян, сприймає міграцію як потенційну загрозу для стійкості соціально-економічної системи.

Відтак, міграційні процеси впливають на економічну безпеку на трьох основних рівнях:

1. Національному – міграція становить загрозу для економічного добробуту, соціальної стабільності, культурних і релігійних цінностей, а також політичної стабільності країни.

2. Міжнародних економічних відносин – інтенсифікація міграційних процесів призводить до посилення напруженості та ускладнення двосторонніх відносин між країною-донором і країною-реципієнтом людських ресурсів.

3. Особистісному – нелегальні міграційні потоки та вимушені переміщення послаблюють безпеку самих мігрантів, що, у свою чергу, зумовлює виникнення додаткових політичних, соціальних та економічних викликів для всіх учасників міграційного процесу (Shen, 2023).

Масштабування еміграційних процесів справляє суттєвий негативний вплив на країну-донора людських ресурсів. Відтік працездатного населення призводить до послаблення кадрової безпеки, унеможлиблює розвиток та капіталізацію людського потенціалу, стримує поступ малого та середнього підприємництва, креативних індустрій тощо. Зменшення кількості економічно активного населення ускладнює функціонування національного та регіональних ринків праці, спричиняє критичний дефіцит робочої сили в усіх секторах економіки (особливо у сфері охорони здоров'я, освіти, будівництва, сільського господарства та промисловості) і посилює соціальне навантаження на місцеві бюджети громад.

Окрім економічних втрат, масштабна та інтенсивна еміграція спричиняє ослаблення сімейних і соціальних зв'язків у країнах походження, що в довгостроковій перспективі становить загрозу для збереження національної ідентичності та культурної спадщини. У результаті посилюється проблема соціальної дезінтеграції, а традиційні суспільні структури зазнають поступової «ерозії». Найбільш уразливими до таких наслідків є країни з відносно низьким рівнем економічного розвитку, де відтік молоді та висококваліфікованих кадрів («відтік мізків») істотно знижує інноваційний потенціал, послаблює конкурентоспроможність та ускладнює реалізацію програм модернізації. Ці процеси поглиблюють демографічні тенденції, зменшують інвестиційно-інноваційну активність і формують додаткові ризики для місцевого економічного розвитку.

Водночас, попри значні соціально-економічні ризики, міграційні процеси не слід розглядати виключно як деструктивний чинник. Їхній вплив має комплексний характер і включає не лише втрати, а й потенційні можливості для національної економіки та суспільства. Зокрема, заслуговують на увагу позитивні ефекти міграції, здатні частково компенсувати негативні наслідки відтоку населення та стати ресурсом для

розвитку держави. Так, міграційні трансфери є вагомим джерелом валютних надходжень і стабілізаци-ним чинником платіжного балансу, сприяють зростанню споживчого попиту, частково компенсують недофінансування соціальних потреб і забезпечують доступ до окремих соціальних послуг (освітніх, медичних тощо) для вразливих категорій населення. Еміграція сприяє нарощенню соціального капіталу, розвитку та капіталізації людського потенціалу, що є детермінантою підвищення конкурентоспроможності країни та тригером економічного відновлення.

Загалом вплив еміграції на країну-донора людських ресурсів визначається поєднанням кількісних і якісних характеристик відтоку населення, рівнем ефективності та адаптивності міграційної політики, а також здатністю економіки пристосовуватися до змін у демографічній структурі. Для мінімізації негативних наслідків міграційної кризи необхідна комплексна політика, що поєднує розвиток внутрішнього ринку праці, інвестиції в людський капітал, підтримку репатріаційних процесів і стратегічну взаємодію зі стейкхолдерами. Ідентифікація міграції як потенційної загрози вимагає чіткого розмежування між реальними небезпеками та перебільшеними або «уявними» ризиками (наприклад, упереджене ставлення до іммігрантів). Водночас слід враховувати, що міграційні ризики є динамічними, змінюються залежно від типу, форми та сезонності міграції, територіальних особливостей і мотивацій мігрантів, а отже, можуть трансформуватися як у загрози для соціально-економічної резильєнтності країни, так і в потенційні можливості для її розвитку в постшоковий період.

Підхід, який визначає міграцію як загрозу безпеці особи, ґрунтується на тезі, що міграційні процеси створюють виклики та небезпеки не лише для країн-донорів і реципієнтів людських ресурсів, але й безпосередньо для самих мігрантів. Ризики супроводжують мігрантів на всіх етапах міграційного циклу – від ухвалення рішення про виїзд до адаптації в країні призначення. Водночас міграція розглядається і як засіб зниження рівня загроз для безпеки особи, що виникають унаслідок систематичних порушень прав людини, збройних конфліктів, політичного насильства, соціальних диспропорцій, економічної нестабільності, бідності, економічної нерівності чи екологічних проблем.

Підхід, який трактує міграцію як ресурс безпеки, передбачає, що взаємозв'язок між міграцією та економічною безпекою має бути збалансованим і не зводиться виключно до негативних аспектів. У цьому контексті міграція є джерелом позитивних змін як для самих мігрантів, так і для країн-донорів і реципієнтів. Для мігрантів вона виступає інструментом покращення фінансового добробуту, розвитку та капіталізації людського потенціалу, а також способом мінімізації загроз, які існують у країні походження. Для політичних біженців і представників окремих етнічних груп міграція може бути засобом збереження культурної та мовної ідентичності, релігійних традицій та інших елементів спадщини.

Примітно, що для країн-реципієнтів людських ресурсів міграція має суттєвий позитивний вплив на

соціально-економічну систему через: компенсацію демографічного спаду та старіння населення (особливо актуально для країн ЄС); зменшення дефіциту робочої сили в різних секторах економіки (будівництво, сільське господарство, догляд за людьми похилого віку тощо); стимулювання міжнародного діалогу та багатостороннього міждержавного співробітництва.

У XXI ст. у науковому дискурсі формується нова концепція «флексик'юритизації», яка пояснює міграційну безпеку як відсутність загроз для розвитку соціально-економічних систем країн-донорів і реципієнтів людських ресурсів (Bermejo, 2009; Varnalii et al., 2022). Така система взаємозв'язку між міграцією і безпекою набуває прагматичної, утилітарної та гнучкої моделі десек'юритизації міграції, тобто зменшення рівня її сприйняття виключно як загрози.

Основна ідея концепції «флексик'юритизації» полягає у визнанні подвійності інтересів двох основних учасників міграційного процесу: країн-донорів людських ресурсів і самих мігрантів, які мають власні очікування та потреби щодо безпеки. Роль держави як посередника в цьому процесі полягає у забезпеченні стабільного та ефективного управління міграційними процесами у двох вимірах: мінімізації негативних наслідків для економіки країни та забезпечення її розвитку в умовах скорочення трудових ресурсного потенціалу; врахуванні інтересів мігрантів.

Така модель міграційної безпеки передбачає: створення системи захищеності мігрантів шляхом ефективних державних механізмів захисту їхніх економічних інтересів; розвиток місцевої економіки через формування структурованого та контрольованого економічного середовища.

Відповідно до визначених рівнів і форм взаємозв'язку між міграцією та безпекою можна виокремити такі положення нової теорії міграційної безпеки:

1. Міграція як багатовимірною загрозою національній безпеці. Міграційні процеси впливають не лише на демографічну ситуацію, а й на економічну, соціальну, гуманітарну та політичну безпеку. Масова еміграція або неконтрольована імміграція можуть призводити до втрати трудових ресурсного потенціалу, соціальної напруги, криміналізації середовища, культурних конфліктів і зростання навантаження на відповідні інституції.

2. Інституціоналізація міграційної політики як складової національної безпеки. Забезпечення міграційної безпеки вимагає інтеграції міграційної політики у стратегії національної безпеки, створення ефективних механізмів управління міграційними процесами, реінтеграції мігрантів і соціального захисту внутрішньо переміщених осіб.

3. Баланс між правами людини та захистом інтересів держави. Парадигма міграційної безпеки передбачає необхідність дотримання прав людини щодо свободи пересування, захисту біженців та іммігрантів, водночас забезпечуючи безпекові пріоритети держави та суспільства.

Таким чином, сучасна парадигма міграційної безпеки розглядає міграційні процеси не лише як потенційні загрози, а й як джерело соціально-економічних переваг за умови ефективного управління та забезпе-

чення оптимальних масштабів міграційних потоків для розвитку та стійкості територій. Вона відходить від традиційного державоцентричного підходу, який розглядає безпеку виключно крізь призму захисту територіальної цілісності й політичної стабільності, і переходить до людиноцентричного підходу, де безпека мігранта, приймаючої громади й країни в цілому виступає взаємопов'язаними елементами. Такий підхід дозволяє інтегрувати економічні, соціальні, гуманітарні та безпекові аспекти міграції, акцентуючи увагу на її потенціалі як інструменті розвитку, а не лише джерелі загроз; він орієнтується на проактивну політику, що ґрунтується на балансі між потребами національної безпеки, правами людини та міграційною мобільністю.

Висновки

У сучасних умовах повномасштабної війни, економічної нестабільності та загострення безпекових ризиків проблема міграційних втрат в Україні набула екзистенційного значення, впливаючи на соціально-економічну стійкість держави. Масштабна міграція населення, релокація бізнесу та втрата людського й підприємницького потенціалу посилюють необхідність формування нових підходів до управління міграційними процесами та забезпечення міграційної безпеки.

Обґрунтовано, що міграція є не лише соціально-економічним феноменом, а й ключовою складовою системи національної та економічної безпеки. Еволюція наукового дискурсу – від державоцентричної до людиноцентричної парадигми – свідчить про потребу комплексного врахування як інтересів держави, так і прав мігрантів. Міграційні процеси мають подвійний характер: з одного боку, вони провокують відтік трудового потенціалу, демографічні дисбаланси та економічні втрати, з іншого, створюють можливості для фінансової стабільності через грошові перекази, стимулюють розвиток людського капіталу, трансфер інновацій, міжкультурний діалог.

Обґрунтовано доцільність переходу від вузького безпекового трактування міграції до концепції комплементарного впливу, яка інтегрує управління ризиками та використання ресурсного потенціалу міграційних процесів у єдину модель. Такий підхід передбачає формування гнучкої політики міграційної безпеки, здатної одночасно захищати національні інтереси й забезпечувати права та безпеку мігрантів.

Перспективи подальших досліджень доцільно пов'язати з поглибленим аналізом інноваційних підходів до управління міграційними процесами у контексті економічної безпеки, зокрема, розроблення адаптивних моделей міграційної політики, заснованих на концепції комплементарного впливу міграційного фактора, дослідження можливостей використання цифрових інструментів моніторингу та прогнозування міграційних потоків, а також впровадження технологій аналізу Big Data для оцінювання міграційних ризиків і ресурсного потенціалу міграції.

References

- Arif, I. (2020). The determinants of international migration: Unbundling the role of economic, political and social institutions. *World Economy*, 43(6), 1699–1729. DOI: 10.1111/twec.12889.
- Bermejo, R. (2009). Migration and security in the EU: back to Fortress Europe? *Journal of Contemporary European Research*. Special issue: Security and Liberty in the European Union, 5(2), 207–224. DOI:10.30950/jcer.v5i2.168.
- Bil, M. M., Makhoniuk, O. V., Mulska, O. P., Baraniak, I. Ye., & Karpiak, M. O. (2022). Youth migration mobility: results of sociological research and new challenges under war conditions. M. Dolishnyi Institute of Regional Research of NAS of Ukraine. Lviv.
- Boiko, V., Mulska, O., Baranyak, I., & Levytska, O. (2021). Ukrainian migration aspirations towards Germany: Analysis and development scenarios. *Comparative Economic Research*, 24(1), 65–84. DOI: 10.18778/1508-2008.24.04.
- Goldring, L., & Landolt, P. (2009). Immigrants and Precarious Employment in the New Economy Project, Brief 2: Immigrants and Precarious Work. Toronto: Immigrants and Precarious Employment Project. URL: https://www.researchgate.net/publication/261359318_Immigrants_and_Precarious_Employment_in_the_New_Economy_Project_Brief_2_Immigrants_and_Precarious_Work.
- Guild, E., & Groenendijk, K. (2023). The impact of war in Ukraine on EU migration. *Frontiers in Human Dynamics*, 5, 1189625. DOI: 10.3389/fhumd.2023.1189625.
- Huysmans, J., & Squire, V. (2009). Migration and Security. In: Dunn Cavelti, M., Mauer, V. (eds.), *Handbook of Security Studies*, 1–20. URL: https://www.academia.edu/8210547/Migration_and_Security
- Kononov, I. (2023). Ukrainian refugees of the period of the Russian-Ukrainian war in NATO countries: the geopolitical context of the military migration crisis. *Canadian Foreign Policy Journal*, 30(1), 11–29. DOI: 10.1080/11926422.2023.2250021.
- Levytska, O. (2022). Border Migration Processes in Ukraine: Developing Responses to Emerging Vulnerabilities. *Migration Letters*, 19(2), 159–170. URL: <https://migrationletters.com/index.php/ml/article/view/1614>.
- Libanova, E., Pozniak, O., & Tsymbal, O. (2022). Scale and consequences of forced migration of the population of Ukraine as a result of armed aggression of the Russian Federation. *Demography and Social Economy*, 48(2), 37–57. DOI: 10.15407/dse2022.02.037.
- Lupak, R., Mizuk, B., Zaychenko, V., Kunytska-Iliash, M., & Vasylytsiv, T. (2022). Migration processes and socio-economic development: interactions and regulatory policy. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 8(1), 70–88. DOI: 10.51599/are.2022.08.01.04.
- Mixed Migration Centre. (2022). Safety risks and dangerous locations reported by refugees and migrants

- in Mexico. URL: <https://mixedmigration.org/wp-content/uploads/2022/03>.
- Mulska, O., Vasylytsiv, T., Kunytska-Iliash M., & Baranyak I. (2023). Innovative empirics of migration-economic security causal nexus. *Science and Innovation*, 19(3), 48–64. DOI: 10.15407/scine19.03.048.
- Mulska, O. (2022). Migration processes & economic growth: theory of causality and practice of effective management. M. Dolishniy Institute of Regional Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Mulska_Olha/Mihratsiini_protsesy_ekonomichne_zrostannia_teoriia_kauzalnosti_ta_praktyka_efektyvnoho_upravlinnia.pdf?PHPSESSID=44tlkjjj66sccr8ijj11kodn5.
- Mulska, O. (2024). Causality of migration losses and the potential for socio-economic recovery of Ukraine: lag modeling. *Academic Visions*, 37. DOI: 10.5281/zenodo.14259637.
- Naporchuk, D. (2024). Demographic factors as a component of Ukraine's economic security under martial law: challenges and threats. *Modeling the Development of the Economic Systems*, 4, 145–150. DOI: 10.31891/mdes/2024-14-20.
- Sarioglu, V. G., & Ogay M. Y. (2019). Estimation the Labor Force Replacement Demand in Ukraine, Caused by Its Outflow Due to the Age and Labor Migration. *Statistics of Ukraine*, 84(1), 35–43. DOI: 10.31767/su.1(84)2019.01.04.
- Shen, Y. (2023). Securitization of Forced Migrants in the European Union. *Advances in Economics, Management and Political Sciences*, 15, 218–223. DOI:10.54254/2754-1169/15/20230915.
- Sitek, B. (2011). Migration – the Threat or the Chance of Development for the City? *International and Comparative Law Review*, 11, 87–96. DOI: 10.1515/iclr-2016-0097.
- Štefančík, R., Biliková, B., & Goloshchuk, S. (2023). Securitization of migration after Russia's military invasion of Ukraine. *Slovak Journal of International Relations*, 21(2), 173–185. DOI:10.53465/SJIR.1339-2751.2023.2.173-185.
- Tesliuk, R. (2024). Demographic sustainability of Ukraine and its changes caused by the Russian-Ukrainian war. *Journal of Population and Social Studies*, 32, 431–447. DOI:10.25133/JPSSv322024.026.
- Ticu, I. (2011). Migration as a (Non) Traditional Security Issue of the Risk Society. *Postmodern Openings*, 12(2), 387–409. DOI: 10.18662/po/12.2/314.
- Vallet, E. (2023). A 'barbed-wire curtain' around Europe. *International Politics and Society*. URL: <https://www.ips-journal.eu/topics/foreign-and-security-policy>.
- Varnalii, Z., Vasylytsiv, T., & Levytska, O. (2022). Migration security of the state as a basis for preservation and development of intellectual capital of ukrainian economy. *Economy of Ukraine*, 65(9(730)), 3–20. DOI:10.15407/economyukr.2022.09.003.
- Vasylytsiv, T., Lupak, R., Mulska, O., Levytska, O., & Baranyak, I. (2024). Youth migration during war: Triggers of positive aspirations and preservation of human resources in Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*, 22(2), 627–641. DOI: 10.21511/ppm.22(2).2024.49.